

Návrh opatrenia na zefektívnenie verejnej správy

Projekt:	Lepšie verejné politiky pre bývanie marginalizovaných rómskych komunít
Organizácia:	Nezisková organizácia Projekt DOM.ov
Operačný program:	Efektívna verejná správa
Kód žiadosti o NFP:	314011Q491
Názov aktivity:	Hlavná aktivita č. 3 Skvalitňovanie verejných politík podpory bývania MRK
Názov výstupu:	Návrh na opatrenie zamerané na zefektívnenie verejnej správy
Názov opatrenia:	Zefektívnenie krízového manažmentu
Subjekt, ktorému sa návrh opatrenia predkladá:	Ministerstvo investícií regionálneho rozvoja a informatizácie SR, Štátny fond rozvoja bývania, Ministerstvo financií SR, Ministerstvo vnútra SR

Zefektívnenie krízového manažmentu

2021

doc. Ing. arch. Katarína Smatanová MA, PhD., a kol.

Návrhy sú formulované v rámci projektu „Lepšie verejné politiky pre bývanie marginalizovaných rómskych komunít“, kód projektu ITMS2014+: 314011Q491.

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Úvod

V rámci projektu „Lepšie verejné politiky pre bývanie marginalizovaných rómskych komunít“ je snahou neziskovej organizácie Projekt DOM.ov zbierať údaje a informácie z terénu, z praktických skúseností aktivít organizácie a spolupracujúcich obcí a tieto informácie premietat' do návrhov opatrení s cieľom zefektívniť verejnú správu a legislatívny systém na Slovensku.

Rozsah problému

Podľa aktuálnych dát z Atlasu rómskych komunít z roku 2019¹ sa téma bývania týka minimálne tretiny všetkých marginalizovaných rómskych komunít. Odhady naznačujú, že takmer 12 000 – 15 000 rodín z prostredia marginalizovaných rómskych komunít žije v súčasnosti v absolútne nevyhovujúcich bytových podmienkach. Situácia sa týka každej štvrtej obce na Slovensku. Navyše, niektoré obce majú na svojom území dlhodobu neriešenú problémy, ktoré v súčasnosti priamo ohrozujú životy, zdravie a majetok obyvateľov. Tieto problémy predstavujú potenciálne výdavky ďaleko presahujúce existujúce možnosti miestnej samosprávy, ako aj existujúce dotačné nástroje.

Identifikácia problému

Ako stanovuje zákon Zákon č. 369/1990 Zb. o Obecnom zriadení, hlavnú kompetenciu, zodpovednosť a úlohu pri zabezpečovaní podmienok rozvoja bývania a základných štandardov pre obyvateľov má samospráva (obec, mesto)². Krízové riadenie a civilná ochrana spadajúca kompetenčne pod Ministerstvo vnútra s existujúcou hierarchizáciou je organizovaná štandardne na pomery Európskej únie. Je diskutabilné, nakoľko je úroveň jej financovania adekvátna existujúcim známym hrozbám a pravidelne sa vyskytujúcim ohrozeniam, tak ako ukázala napríklad pandémia COVID – 19. Táto diskusia je však mimo rozsahu tohto návrhu.

Z aplikačnej praxe jasne vyplýva, že existujúci systém je striktne reaktívny a zameraný na okamžitú ochranu života, zdravia a majetku občanov. Na to je uspôsobený aj systém civilnej

¹ Ravasz, A. et al. (2020). *Atlas rómskych komunít*. Bratislava: Vydavateľstvo Veda.

² vid' Zákon č. 369/1990 Zb. v znení neskorších predpisov, § 4 odsek 3, definuje postavenie - povinnosti a kompetencie obce vrátane: j) obstaráva a schvaľuje územnoplánovacia dokumentáciu obcí a zón, koncepciu rozvoja jednotlivých oblastí života obce, obstaráva a schvaľuje programy rozvoja bývania a spolupôsobí pri utváraní vhodných podmienok na bývanie v obci [...]

ochrany definovaný zákonom č. 42/1994 Z. z. v znení neskorších predpisov. V celom zákone sa slovo **prevencia** spomína len 9 krát, z toho 7 krát v súvislosti s vzdelávacou a informačnou činnosťou podriadených zložiek Ministerstva vnútra SR.

Rovnako má tento zákon medzery, ktoré vyplývajú z aplikačnej praxe napríklad pri miestnych povodniach, ktoré neprekračujú rozmery okresu. Na lokálnej úrovni môžu byť takéto povodne devastačné. Aj keď existujúci systém umožňuje použitie adekvátnych prostriedkov v čase povodne na záchranu životov a ochranu zdravia, a ak je to možné aj majetku, pri takýchto geograficky obmedzených katastrofách neexistuje podporný systém, ktorý by umožnil ľuďom si znova vybudovať poškodené obydlia, ako aj vnútorné vybavenie. Zodpovednosť za poistenie nehnuteľnosti, je zodpovednosťou každej domácnosti. Avšak, ako bolo spomenuté, asi 30 % obyvateľov rómskych osídlení žije v obydliach, ktoré sú nepoistiteľné. Ani v prípadoch obecných nájomných bytov, kde je poistenie budov zákonnou podmienkou, nie je poistenie domácností štandardom. V prípadoch živelných pohrôm a iných nepredvídateľných náhlych udalostí sú najmä títo obyvatelia obzvlášť zraniteľní.

Obce sa v takom prípade snažia svojim občanom pomôcť v rámci svojich možností. Spoliehajú sa pri tom najmä na ad-hoc pomoc: dary a príspevky šatstva a potravín od súkromných spoločností a rôznych charít. Pri uvoľnení finančných prostriedkov môže pomôcť aj sekcia krízového riadenia MV SR, v minulosti pomáhala aj armáda (nákupom a transportom zariadení ako sú poľné lôžka, elektrické generátory, ale aj celé obytné unimobunky). Problémom však ostáva následná rekonštrukcia zničených obydlií, ktorá je na pleciach samotných občanov, často z najchudobnejších pomerov.

Navrhované opatrenia

1. Finančné nástroje: úverové a dotačné

Finančne dokáže občanom v hmotnej núdzi pomôcť príspevok Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, v intenciách § 17 zákona č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a doplnení niektorých zákonov³. Okrem samotnej výšky tohto jednorazového príspevku je najväčším obmedzením, že umožňuje pomoc len občanom, ktorý sa podľa tohto zákona už v hmotnej núdzi nachádzajú. Napríklad rodina, kde jeden člen domácnosti pracuje, no dostáva len minimálnu

³ [417/2013 Z.z. - Zákon o pomoci v hmotnej núdzi a o ... - SLOV-LEX](#)

mzdu, by na takúto pomoc nemala nárok. Nejedná sa iba o jediný prípad a vôbec sa netýka len obyvateľov rómskych osídlení.⁴

Riešením by mohli byť **finančné nástroje**, ktoré by sa v dôsledku živelných pohrôm použili na takúto pomoc. Jednalo by sa o úverové, alebo dotačné nástroje, ktoré by boli obmedzené použitím z dôvodu predchádzania vzniku zneužitia účelu. Eventuálne, stojí za zváženie limitovať použitie týchto finančných nástrojov s možnosťou nastavenia prísnejšej následnej finančnej kontroly využitia zdrojov.

2. Integrovaná agentúra

Ambicióznym systémovým riešením by mohlo byť vytvorenie integračnej agentúry. Takáto agentúra by mohla pôsobiť ako prostredník medzi obcami a obyvateľmi postihnutých oblastí. Zmapovaním rodinnej situácie nástrojmi sociálnej práce, by bolo úlohou agentúry takpovediac postaviť rodinu, respektíve jednotlivcov, "na nohy". V prípadoch, že nie je možné pôvodné obydlie opraviť, úlohou agentúry by bolo pomôcť s presídlením obyvateľov. V podstate by sa mohli rodiny a jednotlivci (nie celé komunity) prepájať s rôznymi samosprávami (so zreteľom na samosprávy mimo regiónu) na základe dostupných kapacít a možností. Rozsah pomoci by sa nemusel obmedzovať len na obecné nájomné byty, zapojiť by sa mohli aj súkromní prenajímatelia, keďže prenajímateľom, a teda garantom platenia nájmu, by bola agentúra a nie samotní presťahovaní občania. Podnetom pre samosprávy by mohli byť finančné prostriedky za každého prijatého občana. Pre súkromných prenajímateľov by to mohla byť pozitívna pohnútkou nielen vo finančnej garancii nájomného, ale aj v úľave na daniach.

Systematická a komplexná starostlivosť o ľudí, ktorí náhle stratili strechu nad hlavou prostredníctvom osobitnej agentúry namiesto priamej pomoci obcami by zaručilo štandardizáciu možností poskytovania potrebných služieb. V podmienkach Slovenskej republiky by sa takto vytvoril priestor na aktívnu priestorovú integráciu nielen ľudí, ktorí náhle stratia domov vplyvom prírodných katastrof, požiarov a povodní, ale aj napríklad Rómov žijúcich v prostredí s environmentálnou záťažou, prípadne s dlhodobým ohrozením života, zdravia a majetku. V neposlednom rade by sa táto prax dala využiť aj pri integrácii utečencov, ohrozených skupín ľudí, akými sú týrané ženy, obeť trestných činov alebo ľudí navrátených z výkonu trestu. Týmto spôsobom by neboli nútení ostávať vo vlastnej obci, ale bolo by možné využiť ľudské, materiálne a ekonomické možnosti širšieho okolia.

⁴ Nie každý vie rozdiel medzi poistením domácnosti a stavby (teraz.sk)

Na tento účel by sa mohli využiť existujúce koordinačné ľudské kapacity **Implementčnej Agentúry pri Ministerstve práce sociálnych vecí a rodiny a projektové kapacity Úradu splnomocnenkyne pre rómske komunity**, čím by sa čiastočne riešila aj problematika prechodu služieb terénnej sociálnej práce a pôsobenia komunitných centier z čisto projektového riadenia financovaného zo zdrojov EÚ. Pôsobnosť, ako aj potrebné zákonné zmeny by ostali v pôsobnosti relevantného rezortu a rozšírenie právomocí a finančných nástrojov by bolo logickým vyústením. Zjednodušila by sa orientácia pre obce, ako aj samotných občanov v tom, ktorý subjekt je v týchto núdzových prípadoch zodpovedný. Keďže financovanie ubytovacích zariadení krízovej intervencie už teraz spadá do pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Záver

Pri odstraňovaní následkov živelných pohrôm a prípadov náhlej straty životov, zdravia a majetku je na úrovni štátu a obcí značná rezerva. Táto rezerva sa najviac prejavuje v prípadoch, kedy sa po prvotnej intervencii záchranných zložiek ocitajú obce aj občania v podstate mimo akejkolvek systémovej podpory. Spoliehať sa pritom na štandardné nástroje poistenia, jednorazové dávky, či dobročinné organizácie nie je postačujúce. Návrhov na zmenu je niekoľko, od štandardizovaných dotačných schém až po zriadenie špecializovanej agentúry, ktorá by využila existujúce kapacity a rozšírila ich pôsobnosť nielen v priestore, ale aj čase. Takéto riešenie by bolo potenciálne finančne nákladné, no vyriešilo by sa aj viacero existujúcich štrukturálnych problémov. Taktiež by sa dalo riešenie využiť pre širšie vrstvy ohrozených skupín obyvateľov, nielen pre marginalizované rómske komunity.

Zoznam použitej literatúry

Ravasz, A. et al. (2020). Atlas rómskych komunít. Bratislava: Vydavateľstvo Veda.

Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení

Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva

Zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o ... - SLOV-LEX